

тов / А.И. Рогачев, А.М. Лебедев. – Москва: Транспорт, 1984. – 126 с.

7. Как птицы ориентируются в полете [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.poznavayka.org/zoologiya/kak-ptitsyi-orientiruyutsya-v-polete/>

8. Определение подходов к нормированию воздействия антропогенного электромагнитного поля на природные экосистемы // [Электр. ресурс] / О.А. Григорьев, Е.П. Бичелдей, А.В. Меркулов, В.С. Степанов, Б.Е. Шенфельд. – Режим доступа: <https://www.scienceforum.ru/2015/pdf/8623.pdf>

Стороженко Любов Володимирівна, студентка гуманітарного факультету, 2 курс, група 201-ГД,
Дикань Сергій Антонович, доцент кафедри організації і технології будівництва та охорони праці, кандидат технічних наук, доцент
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ ВИХОВАННЯ У НАСЕЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Серед різноманітних форм культури одне з вагомих місць у наш час посідає така її форма, як екологічна культура. Екологічна культура має давню історію, вона є атрибутивною, тобто органічною складовою людського життя з часів його виникнення. Водночас вона – феномен ХХ століття, коли людство дедалі більше усвідомлює необхідність перелаштування свого життя, з тим щоб воно стало безпечним, здоровим, радісним, щоб екологічна культура кожного зокрема і всіх разом стала імперативом буття.

Екологічну культуру необхідно розглядати з двох сторін: по-перше, це сукупність певних дій, технологій освоєння людиною природи, які забезпечують стійку рівновагу в системі «людина – довкілля»; по-друге, це теоретична галузь знань про місце людини в біосфері. Без знання проблем, що належать до екологічної культури, не можна зрозуміти, наприклад, чому одні спільноти (етноси) живуть у злагоді з природою, тобто утверджуються у світі як етноси екофільні, а інші – залишають по собі руїну як спільноти екофобні, чому в одних випадках діяльність породжує гармонійні ландшафти та екосистеми, а в інших – довкілля перетворюється на пустку [1].

Сьогодні ознакою високої культури взагалі та екологічної культури зокрема стає не ступінь відмінності соціального від природного, а ступінь їх єдності. Такою єдністю досягається стабільність природи і

суспільства, котрі утворюють соціоприродну систему, в якій природа стає «людською сутністю людини», а збереження природи – засобом збереження суспільства і людини як виду.

З розвитком продуктивних сил, які дозволяють освоювати природу з великим розмахом і збільшенням числа жителів на Землі, деградація природного середовища досягає небувалого й небезпечного для самого існування людей розміру, отже цілком виправдано говорити про екологічну кризу, яка може перерости в екологічну катастрофу.

Екологічні проблеми, в Україні, які виражаються в порушенні врівноваженості умов і впливів в екологічному середовищі людини, виникли як наслідок експлуататорського ставлення людини до природи, стрімкого зростання технологій, розмаху індустріалізації і зростання населення. Їх вивчали відомі українські науковці: Н. П. Депенчук, М.А. Голубцев, С.А. Морозов, В.І. Шинкарук, М.С. Огняник, М.Ф. Тарасенко та інші.

Забруднення природного середовища переважно здійснюють речовини первинного та вторинного походження. До первинних відносять ті, які потрапили в довкілля безпосередньо із джерел забруднення; вторинні – утворюються з первинних в об'єктах навколишнього середовища в результаті біогенних і абіогенних трансформацій [2].

Основною передумовою успішного вирішення сучасних екологічних проблем є формування екологічної культури населення і, зокрема, екологічна освіта і виховання підростаючих поколінь.

Екологічна освіта на порозі 3-го тисячоліття стала необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку. Вона включає в себе процеси навчання, виховання і розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної культури, як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення (у тому числі через екологічне просвітництво за допомогою громадських організацій), екологізацію навчальних дисциплін та програм підготовки, а також на екологічну професійну підготовку через базову екологічну освіту [3].

Екологічне виховання і інформування населення, підготовка висококваліфікованих фахівців названі в програмних документах найвизначнішого міжнародного форуму 20-го сторіччя в Ріо-де-Жанейро (1992), присвяченого навколишньому середовищу і сталому розвитку, одним з найважливіших і необхідних засобів здійснення переходу до гармонійного розвитку всіх країн світу. Це положення підкреслюється і в останніх міжнародних документах (міжнародний звіт «Ріо+5», керівництво з підготовки національних доповідей про виконання країнами «Порядку денного на 21 століття», та ін.).

Головними складовими системи екологічної освіти та виховання мають бути її формальна й неформальна частини, форми й методи яких різні, а мета одна: різнобічна підготовка громадян, здатних визначити, розуміти й оптимально вирішувати екологічні та соціально-економічні проблеми регіонів проживання на основі наукових знань процесів розвитку біосфери, здорового глузду, загальнолюдського досвіду й цінностей.

Базою для здійснення заходів з вирішення цієї важливої і складної державної проблеми є Глобальна програма дій (ГПД) з освіти заради сталого розвитку (ОСР). Про початок здійснення ГПД було оголошено на Всесвітній конференції з освіти заради сталого розвитку в Аїті-Нагойя, Японія, 2014 року.

ОСР дає можливість тим, хто пройшов навчання, приймати обґрунтовані рішення і відповідально діяти в інтересах безпеки людини, збереження цілісності навколишнього середовища, забезпечення економічної рентабельності і дотримання принципів справедливого суспільства на благо нинішніх і майбутніх поколінь при повазі культурного розмаїття. ОСР є навчання протягом усього життя, будучи невід'ємним елементом якісної освіти. Цілі ОУР полягають в трансформації суспільства.

ОСР передбачає такий зміст навчальних програм, коли в них включаються в якості критично важливих аспектів розділи безпеки людини в різних видах діяльності і в умовах надзвичайних ситуацій, питання зменшення небезпеки лих, зміни клімату, біорізноманіття, сталого споживання та виробництва [4].

Формування екологічної культури всіх верств населення в Україні згідно з ОСР, передбачає:

- виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави та світу, усвідомлення їх важливості, актуальності і універсальності (зв'язку локальних з регіональними і глобальними);
- відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до рідної природи;
- формування усвідомлення безперспективності технократичної ідеї розвитку й необхідності заміни її на екологічну, яка базується на розумінні єдності всього живого й неживого в складно-організованій глобальній системі гармонійного співіснування й розвитку;
- формування розуміння необхідності узгодження стратегії природи і стратегії людини на основі ідеї універсальності природних зв'язків та самообмеженості, подолання споживацького ставлення до природи;
- розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на місцевому регіональному, національному і глобальному рівнях, вміння прогнозува-

ти особисту діяльність та інших людей і колективів тощо [5].

Вимоги та засади екологічної культури мають стати складовою світогляду і мірилом практичних дій кожної людини у сфері природокористування, певною запорукою порятунку довкілля і забезпечення сталого розвитку та поступу людської цивілізації.

Незаперечним є те, що досягнення гармонії відносин людини і довкілля мають слугувати найрізноманітнішим напрямкам людської думки та дії, і екологічна культура тут має посідати своє належне місце [6].

Список використаних джерел

1. Заверуха Н. Основи екології: навч. посібн. / Н. Заверуха, В. Серебряков, Ю. Скиба. – К.: Каравела, 2013 – 288 с.
2. Зеркалов Д. Екологічна безпека та охорона довкілля. Монографія/ Д. Зеркалов. – К.: Основа, 2012. – 514 с.
3. Пустосвіт Н. Мій екологічний вибір: навч. метод. посібн. / Н. Пустосвіт, О. Кольнокова, О. Пруцакова, Г. Тарасюк. – Х.: «Друкарня Мадрид», 2016 – 176 с.
4. Смирнов В.А., Дикань С.А. Безопасность человека в контексте образования для устойчивого развития /Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика: матеріали XIV міжнар. наук.-метод. конф., Харків, 21-22 травня 2015 р. – Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. – С. 36-38.
5. Борейко В. Екологічна етика: навчальний посібник / В. Борейко , О. Шуміло, В. Шеховцов. – Харків: Право, 2015. – 304 с.
6. Джам О. Екологічна компетентність як показник якості екологічної освіти та екологічної безпеки у системі принципів і стратегій сталого розвитку / О. Джам // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Екологія. - 2016. - вип. 14. - С. 102-105.

Суліменко Олена Володимирівна, студентка інституту прокуратури та кримінальної юстиції, 5 курс, група 01-16м-10,

Ковжога Сергій Олексійович, доцент кафедри трудового права, кандидат хімічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ДИСЦИПЛІНА ПРАЦІ ТА МЕТОДИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Для того, аби підприємство, установа або організація успішно розвивались, необхідна високопродуктивна праця колективу працівників та